

Les joies d'Ofir¹

(Algunes acotacions sobre el cine d'aventures i pirates)

Antoni Figuera

Qui no recorda aquell vers memorable que ens va deixar Paul Eluard: *hi ha molts de mons però són en aquest?* Alguns, els han explorat per menut fent voltes i més voltes amb constant obstinació a l'entorn del seu cervell o sense sortir del delimitat espai d'una habitació o d'una biblioteca. N'hi ha prou a pensar en diverses (no totes, per descomptat) de les millors troballes del surrealisme -tant els literaris d'un André Breton com els visuals d'un René Magritte o un Max Ernst-; o en l'obra d'un Borges o, per què no, en la d'un tal Alonso Quijano (una de les invencions del qual, la de qui de jove es reconvertís en un no menys heroic "manco de Lepanto", acabarà per assumir l'autoria de la ficció novel·lesca de la qual fos alhora protagonista el singular cavaller manxec).

Els contrabandistes del Moonfleett

D'altres, en canvi, pels qui el món no ha estat mai suficientment ample ni suficientment aliè per associar les seves expectatives, s'ha anat nodrint de l'imaginari tant real com ideal -tant individual com col·lectiu- que des dels remotíssims temps de l'*Odissea* s'han expandit època rere època, i a través d'una successió infinitament variable d'espirals i de cercles concèntrics, l'espai literari i iconogràfic de l'aventura.

Recordem, en aquest sentit, i per no sortir-nos de l'àmbit del nostre temps ni de la lletra impresa, les detalladíssimes recreacions de l'univers apàtrida de bucaners i corsaris duit a terme per Gilles Lapouge al seu llibre *Els pirates*; o les enlluernadores aproximacions poètiques (tots i que no fossin en prosa) de Borges -de nou, Borges- a *Historia universal de la infàmia*: en resum, el marc ficcional de l'aventura en estat pur -en una de les seves múltiples variacions que les resumeix totes- desplegant-se des del passat a sotavent i a barlovent de la pàgina, a babord i estribord de l'escriptura fins arribar a traslladar, una vegada dins el segle XX, la seva majestuosa arboradura des de la literatura a la gran pantalla.

Si Jules Verne va poder narrar-nos en ple segle XIX la seva *volta al món en 80 dies* i Julio Cortázar -el seu homònim en el nostre segle- la seva *vueltas al día en 80 mundos*, sense oblidar Santiago Santerbás (per cert, ¿què se n'ha fet, d'aquest escriptor?), qui es va atrevir a regalar-nos un deliciós *pastiche* titular *da vuelta al mundo en 80 mundos*; aquí i ara hem de treure a col·locació la magnífica i documentadíssima *vueltas al mundo en 80 aventuras*, amb la qual ens ha obsequiat fa poc el novel·lista i crític cinematogràfic José M. Latorre: un exhaustiu catàleg de pel·lícules pertanyents al que constitueix, sens dubte, un dels gèneres cine-

matogràfics més fervorosament populars i més lamentablement estigmatitzats per una certa crítica (en un exercici de ceguesa valorativa tan baix i vergonyós com el que pot rastrejar-se en certs manuals de literatura, en els quals, en referir-se per exemple a la novel·la del XIX, ni s'esmentaven tan sols obres mestres tan ineludibles com *Lilla del tresor*, *Moby Dick* o *Alicia en terra de meravelles*, entre d'altres, probablement per considerar-les des d'una mesquina òptica racionalista i burgesa, pastura del que, despectivament, era judicat com a "subliteratura" o "literatura de quiosc").

El cine d'aventures, com abans la denominada *novel·la de gènere*, ha gaudit d'escàs predicament en el context dels valors culturals dominants a la moderna societat burgesa (d'aquí que durant molt de temps el qualificatiu "d'aventures" aplicat a una narració a una pel·lícula es convertís en sinònim

de literatura "infantil" o "adolescent", de cine "d'evasió", etc...). Afortunadament, avui conjectures semblants pareixen haver estat rebutjades per sempre, si bé és cert -i aquest no és el moment ni el lloc per tractar-ho- que assistim a un fenomen de signe oposat també lamentable: la proliferació d'editorials i d'escriptors "especialitzats" en literatura juvenil a escarada, d'una mediocritat, adotzenament i domesticació de la imaginació del nin, absolutament calamitoses i l'equivalent del qual a la pantalla el trobam a tantes i tantes pel·lícules "amb nins" o "amb adolescents", les marques d'estupiditat

zació de les quals, elevades a la màxima potència, ens han predisposat a pensar el pitjor: si no serà més negatiu el remei que no la malaltia.

Per tot això, resulta més d'agrair un llibre com el de José M. Latorre, que ve a omplir en aquest terreny -el del cine d'aventures- el mateix forat que omplís fa uns anys la seva obra *El cine fantástico* en relació al també minusvalorat "cine de terror".

La recent relectura del llibre de Latorre, com a complement indispensable del cicle de pel·lícules dedicades al tema de l'Aventura -així en majúscula- que des del mes de gener ens ofereix el Centre de Cultura de "Sa Nostra", ha tornat a reviscolar en mi el caliu -si és que mai va estar a punt d'apagar-se- de les més desgavellada fantasia, en col·locar de nou en el disparador del nostre ensopit subconscient, centenars

¹ País d'Ofir: comarca d'Orient, on anaven les flotes de Salomó a carregar or. Per uns, era situat a Àfrica; per uns altres, a Aràbia o a l'Índia.

“El cine d’aventures, com abans la denominada *novel·la de gènere*, ha gaudit d’escàs predicament en el context dels valors culturals dominants a la moderna societat burgesa”.

i centenars d’imatges i seqüències que, des de la meua ja prehistòrica infantesa -la del *cine de los sábados* que en un tan breu com inoblidable poema ens recordava Antonio Martínez Sarrión-, ha emmagatzemat una rere l’altra aquest “teatre d’operacions” que és la nostra memòria dotzenes i dotzenes de fotogrames que, a la manera d’un *collage* o cinemateca residual de fragments clausurats, es resisteixen a l’oblit. I que en el meu cas particular no es limiten al recompte d’aquelles que pertanyien a algunes de les pel·lícules considerades, ben merescudament com a obres mestres del gènere -des de *King Kong* fins *Els contrabandistes del Moonfleet* o des de *20.000 llegües de viatge submarí* fins *El món a les seves mans*, passant per *El lladre de Bagdad*, *Moby Dick*, *Hatari*, entre altres títols memorables-; sinó també moltes d’altres que pertanyen a modestíssimes produccions de l’anomenada “sèrie B”, impagable testimoni d’una forma humil i esforçada, honesta i artesana de fer cine, avui pràcticament intrombable. Així que el que resta d’aquest article s’ha de llegir també com un molt modest i sentit homenatge a aquest tipus de cine irrecuperable.

Fent meua, i apropiant-me-la, una frase llegida ja fa molt a una novel·la: *el país de les xemeneies per sempre adoptaré*, deix que per un moment el record em conduïxi a la terrassa de la casa de la meua infància, quan, contemplant l’horitzó il·limitat de calç i terrats i terrasses frontereres -aquell País del Mai Més que feien de mi un Peter Pan de l’extraradi provant d’emular inútilment les acrobàcies contemplades al cine un dia abans: les d’un Gene Kelly a *El pirata* o les d’un Burt Lancaster a *El Falcó i la fletxa* o *El terrible burleta*-, el miracle setmanal dels somnis renovats m’arribaven puntualment amb l’esforçada periodicitat de les cites inajornables. Així que ara m’esforçaré a emplaçar de nou el meu ja minvat “caravasar” imaginístic en els llinars del cine d’aventures i pirates d’abans, demanant l’ajut de l’entranyable companyia de Maqroll el Gaviero, aquella excepcional criatura novel·lística d’Alvaro Mutis, a través dels ulls del qual veig filtrades en les sentines d’un temps més real que no el

de les meves burdes elucubracions personals, totes aquelles vivències que des del clarobscur o technicolor d’una pantalla el cine va fer reviure mil i una vegades -mil i una nits- davant els meus atònits ulls d’al·lot.

Obrim aquell vel que entela el remolí dels anys passats per recuperar una vegada més la mil·lenària resplendor del llençol des d’una daurada sortida de sol al costat del llac Tanganika. Acompanyem en la nit medieval, i si la boira ho permet, l’avanç amortit dels “drakars” vikings -com a barques de paper- fent proa cap a les costes d’Anglaterra. Vibrem novament amb lluentor cegadora d’un bon grapat de refulgents maragdes “foc verd” als ulls de Grace Kelly- en el lloc més profund de la selva colombiana. Solquem amb sàbia parsimònia, i en companyia d’aventurers i traficants de tota casta, la ruta de la copra fins a perdre’ns -illes Fidji amunt- en les majestàtiques aigües de les mars del sud. Prenguem part per enèsima vegada en la més extraordinària singladura de goletes -des de Boston fins Alaska- que tinguem notícia: autèntica epifania de l’èpica cinematogràfica. Siguem testimonis privilegiats d’alguns del més inoblidables duels amb espasa -Floret, tizona o sabre- acrisolant la mítica dels enfrontaments personals -*Scaramouche*, *El príncep valent*, *El presoner de Zenda*. Assistim perplexos al devastador avanç dels colons cap a l’Oest després d’haver-se sentit el primer crit d’Or”, per devers el molí de Sutter. Siguem un dels dos contendents - si és possible l’heroi- que varen lluitar per la vida i l’amor sobre els desolats gels de l’Antàrtic. Acompanyem, identificant-nos-hi, aquella altra càrrega- no la de la Brigada lleugera-, sinó la d’una guarda d’elefants esforçant-se orgullosament i dignament a recuperar la vella senda cap al riu, que la depredadora mà de l’home els havia llevat a les plantacions de Ceilan, davant l’atemorida mirada d’una Elizabeth Taylor que no tornaria a ser mai tan fràgil i tan bella...

I ja que arribam al final de tan anàrquica i aleatòria travessia -com acostumen a ser-ho sempre les meves quan

El Falcó i la fletxa

es tracta de parlar de cine- voldria tancar-la amb un discretíssim homenatge a l’oblidat cine de sèrie B: duc a la memòria, precisament, una entranyable escena d’una discretíssima pel·lícula d’aquell gènere que, ara, ja ningú recorda: el seu títol, *Urpes de cobdícia*, i el seu realitzador un modest artesà, com tants d’altres, que nomia Lewis Foster. Mentre els seus protagonistes navegaven per un riu infestat de perills en una desballestada embarcació, un esforçat i impassible John Payne s’escarrassa a traduir a una enlluernadora Rhonda Fleming les malencòniques notes d’una cançó que va degotant un atrotinat tocadiscos. Segons sembla, la veu de qui canta ens parla “dels vents que bufen de costat”, que són sempre “vents solitaris”. I és aquest mateix aire que impregna aquell cine irrepètiblle, el que desitjaria, potser erròniament, que pogués ventejar-se en aquestes pàgines. ❖